

1.

Eesti kirjanduse «kübaratrikk» on saada kolm nimelist preemiat: Betty Alveri debüüdiauhind, Gustav Suitsu luuleauhind ja Friedebert Tuglase novelliauhind. Siiani on selle saavutuseni jõudnud vaid üks naine (⇔) ja üks mees (⇒). **Kes?**
1 õige = 1 punkt

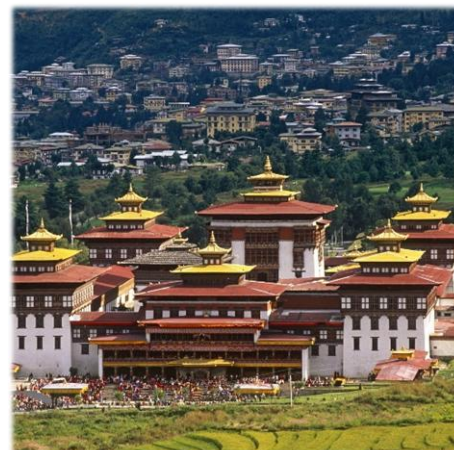
2. Küsime tänagi väga levinud valdkonda, mida tutvustati avalikkusel 1839. aastal Prantsuse Teaduste Akadeemias. Algul olid sellega seotud peamiselt teadlased. Näiteks foto-galvaanilise efekti avastaja Edmond Becquerel kuulus Prantsusmaal loodud selle valdkonna maailma esimese seltsi asutajate sekka ning tema poeg Henri Becquerel avastas küsitava abil radioaktiivsuse. Tänapäeval on see laialt kättesaadav igaühele. **Mis valdkond?**

3. Kergejõustikuvõistluste väline külg on aastatega tundmatuseni muutunud. Söerajalt on kolinud tehiskatetele, aega mõõdetakse vajadusel tuhandikes, jooksujalatsite ja -riietuse valmistamisel kasutatakse kosmosetehnoloogiaid. Üks asi on aga aastakümnete jooksul samaks jäänud. Ka äsjasel Tokyo MM-il kasutasid absoluutselt kõik võistlejad Walter Hunti lihtsat, kuid väga praktilist leiutist, millele ameeriklane võttis patendi juba 1849. aastal. **Milline leiutis?**

4. Täna on sündinud palju tuntud eesti inimesi. **Kelle sünniaasta neist on a) kõige varasem ja kelle oma b) kõige hilisem?** 1 õige = 1 punkt

- A – Viljar Loor, võrkpallur
- B – Andres Noormets, näitleja ja lavastaja
- C – Avo Keel, võrkpallur
- D – Mait Agu, koreograaf
- E – Andrus Ansip, poliitik

5. Käime veidi ka kõrgustes. Maailma neljast kõige kõrgemal asuvast pealinnast kolm paiknevad Lõuna-Ameerikas: La Paz (Boliivia, merepinnast 3650 m), Quito (Ecuador, 2850 m) ja Bogotá (Kolumbia, 2640 m). Quito ja Bogota vahel kolmandal kohal on 2648 meetriga aga üks enam kui 60 000 elanikuga linn (⇒) hoopis teisest maailmajaost. 1949 iseseisvunud konstitutsioonilise monarhiaga riigi valitsuse residentsiks määrati küsitav linn 1962. **Mis linn?**
Õige riik = 1 punkt

6. Varalahkunud korvpallilegendi Kobe Bryanti mängusärk müüdi tänavu Sotheby's oksjonil 7 miljoni dollari eest. Spordisärkide oksjonide ajaloos on see aga alles neljas tulemus, jäädes Diego Maradonal 1986. aasta MM-i poolfinaalis Inglismaa vastu mängides seljas olnud särki hinnale alla 2,3 miljoni ning Michael Jordani 1998. aasta NBA finaalmängu särki hinnale 3,1 miljoniga. Suveräänne liider on mängusärk, mille eest üks jõukur oli mullu nõus välja käima 24,1 miljonit USA raha. **Kellele (1895-1948) see kehakate kuulus?** Õige spordiala = 1 punkt
7. Küsitav on liikide arvult teine putuktoiduliste taimede perekond, millele teadusliku nime *Drosera* andis 1753. aastal Karl Linné. Liike on üle 170, Euroopas, sh Eestis, kasvab neist kolm: ümaralehine, pikalehine ja vahelmine Ümaralehise ja pikalehise liigi hübriid on vänd-..... Eestis meeldib sellele taimale niiskem ja samblane pinnas, rohttaim on enamasti mitme-aastane, rosette moodustavate lehtedega püstine või ronitaim. Olenevalt liigist kasvavad nad 1-100 cm kõrguseks, kuid ronitaimed võivad sirguda ka üle kolme meetri pikkusteks. Et kasvukohtades ei ole piisavalt taimede arenguks vajalikku lämmastikku, tulebki elutegevuseks vajalik hankida putukaid «süües». **Milline taim?** ⇒
-
8. 1990. aasta juunis pandi Tallinna linnateatri uuele hoonele esimest korda nurgakivi ja selle alla traditsiooniliselt ka nn ajakapsel. Tavapäraste asjade (ajaleht, raha jm.) lisamise järel lasti kapsel kohalolijate seas ringi käima ja igaüks sai sinna omalt poolt midagi asetada. Toona kohal olnud helilooja Olav Ehala leidis taskust midagi ja hakkas neid kapslisse panema, mispeale üks ametnik hakkas hädaldama, et oi-oi-oi, see küll ei sobi. Kõrval olnud näitleja Marje Metsur ütles aga seepeale, et mis ei sobi, see ongi just tänane päev. **Mida Olav Ehala tookord ajakapslisse poetas?**
9. 1980. aastatel Eestis tegutsenud kirjandusrühmitusse kuulusid Ilmar Trull, Vladislav Koržets, Ott Arder ja rohkem muusikuna tuntud Riho Sibul. Küsitaval nimel on teatud foneetilisi sarnasusi 1930-ndatel tegutsenud kaheksaliikmelise (kaks naist ja kuus meest) sõpruskonnaga. Protsessina tähistab see EE järgi «rakusisaldise poolt rakuseinale avaldatava rõhu kadumist, kui taime veesisaldus väheneb». **Kuidas oli rühmituse nimi?**
10. **HELIKÜSIMUS.** See ameerika kitarrist, helilooja, laululooja ja kitarriõpetaja on Brian McKnighti, Snoop Doggi ja Zubin Mehta järel nominatsioonide arvult (15) neljas artist, kes ei ole kunagi Grammyt võitnud. Alates 1986. aastast on ta välja andnud 17 stuudioalbumit, millest kolm on USA-s saanud kuldplaadi staatuse. Tema albumeid on maailmas müüdud üle kümne miljoni, mis teeb temast ühe edukaima instrumentaalroki kitarrisi läbi aegade. Ta on osalenud Mick Jaggeri sooloturneel, täitnud Deep Purple'is Ritchie Blackmore'i kohta ning olnud supergrupi Chickenfoot liige. **Kes on see 69-aastane kidrakunn?**

11. Stahl, Brocmann, Harpe, Schwabe, Knüpffer, Beermann. Need kuus tahvlit (↑) on kinnitatud ühe Põhja-Eesti kiriku seinale mälestamaks eesti asjast innustunud (balti)sakslasi, kes samas pühakojas enam kui viie sajandi jooksul, kes kauem, kes vähem, teeninud. Ühes vallakeskuses asuv hilisgooti sakraalehtis pärineb XV sajandi keskpaigast. Kirikus on 1490. aastatest pärinev Kristuse figuuriga saarepuust krutsifiks, mis on sisustusest ainus meie ajani säilinud ese, umbkaudu sama vana kui kirikuhoone ise. **Kus küsitav kirik asub?**
12. 1920. aastal asutas Saksamaal Bonnis elanud Hans Riegel oma köögis firma, mille seadmestusse kuulusid vaskpott, tainarull ja pliit ning mille ainsaks töötajaks oli tema naine Gertrud. Tänapäeval valmib Riegeli välja mõeldud värvikaid tooteid tehastes väidetavalt iga päev üle 160 miljoni ja neid müüakse enam kui 100 riigis. N Liidus neid ei müüdnud ning USA-ssegi jõudsid need alles 1982. aastal, kuid tõenäoliselt oleme nüüdseks kõik Riegeli perefirma toodetega tuttavad ja neid ka vähemalt korra tarvitanud. **Mis on firma nimi ja mis on nende kultustoode?** 1 õige = 1 punkt
13. Muude tunnustuste seas pälvis lauluisa Friedrich Reinhold Kreutzwald ka ühe sõja mälestusmedali. See sõda on jätnud üpris tugeva jälje Eesti kirjandusse ning ka Kreutzwald ise avaldas selleteemalise poeemi, kus muuhulgas kiitis eestlaste tublit osavõttu. **Mis nime all seda sõda Eestis tavapäraselt tuntakse?**
14. 1902. aastal seikles 19-aastane puruvaene Benito Mussolini Šveitsis, ööbis pappkastides ja sildade all. Tihti polnud tal punast krossigi taskus. Küll oli tal kaasas niklist medaljon, millest tulevane duce polnud valmis mingi hinna eest loobuma. **Kelle pilti kandis Benito medaljonis?** Küsitav oli Mussolini vaimne isa, kes asutas 1847. aastal Inglismaal koos mõttekaaslastega kurjakuulutava nimega organisatsiooni.
15. See juhtus esimest korda alles kuuendal jalgpalli MM-võistluste finaaltourniiril, 11. juunil 1958 Göteborgis. Enne küsitavat sündmust oli finaaltourniiridel mängitud tervelt 115 kohtumist, kuid kordagi polnud tulemuseks 0:0. Kuni selle «trikiga» said hakkama kaks väga silmapaistvat vutiriiki. Mõlemad koondised on mänginud Tallinnas ka meie meestega. Eestil siiski erilisi šansse polnud – ühe vastasega 0:1 ning teisega 0:3 ja 0:1. **Millised riigid?** 1 õige = 1 punkt

16. Juba vanad roomlased kujutasid mosaiikidel üht geometrilist objekti, mis tänapäeval kannab hoopis enda sakslasest esmakirjeldaja nime aastast 1858. Selle topoloogiline edasiarendus on teine objekt, mis sai nime sakslasest esmakirjeldaja järgi aastast 1882 ja mida roomlased ei kujutanud – võib-olla kujutlusvõime puuduse tõttu, kuna seda meie reaalsuses olla ei saa. Joonistatakse siiski mõlemat. Esimest on kujutanud M. C. Escher ja see on inspireerinud ka ühe eesti kirjaniku romaani. Teine on võlunud paljusid klaasikunstnikke ja Austraalias Melbourne'i lähistel on isegi sellest ajendatud maja (↗), mis topoloogia seisukohalt jätab küll kahjuks natuke soovida. **Kuidas neid kaht asja tavaliselt nimetatakse?** 1 õige = 1 punkt

17. Rahvusvaheline kergejõustikuliit on alates 1998. aastast välja andnud nn Tõusva tähe auhinda. Usain Bolti, Kenenisa Bekele, Carolina Klüfti, Karsten Warholmi, Armand Duplantise, Allyson Felixi ja paljude teiste kõrval on selle auhinna pälvinud ka üks 1987. aastal sündinud eestlane. **Kes?**

18. **Milline Eesti loovisiksus** (⇒ pildil vasakul, koos õe ja vennaga) **on läinud sajandil kirjutanud need Venemaa suhtes päris ähvardavalt kõlavad read?**

Ükskord üle Uurali valgub
vägi nagu vabanend veed.
Julgelt oma lahingut algab,
läheb võitlusesse eestlaste armee.

Tõsi, tollane kontekst oli praegusest mõnevõrra erinev ja autorit teame pigem ühes teises kaunite kunstide valdkonnas tegutsenuna.

19. Norra Ringnesi õllevabriku omanik oli suur polaarekspeditsioonide huviline. Koos laevafirma omaniku Thomas Fearnleyga pani ta õla alla Fridtjof Nanseni uurimislaeva Fram ehitamisele ning rahastas ka Nanseni ja Otto Sverdrupi polaarekspeditsioone. Tänutundest on tema järgi nimetatud saar Kanadas, liustik Antarktikas ja saarestik Siberi rannikul Taimõri poolsaare lähedal? **Milline perekonnanimi?**
20. **HELIKÜSIMUS.** ERR-i eetris kõlanud sarjas «Muusika nõudlikule maitsele» tõdes saatejuht Vaiko Eplik legendaarsele viisimeistrile Arne Oidile pühendatud osas, et Oit suutis, eeskätt oma ebaõiglaselt lühikeseks jäänud (loome)elu teises pooles, leida täiusliku poplaulu valemi. Selle valemi rakendamise kohta tõi saatejuht ka hulgaliselt näiteid: «Kaks kuukiirt mu toas», «Unustuse jõel», «Suveöö», «Vana meloodia», «Nii kaugel kõik» jpt. **Millist nutikat võtet Oit oma laululoomingus kasutas?**

21. Tahame teada kahe Eesti kultuurilukku oma jälje jätnud inimese ees- ja perekonnanime. Mõlema põhiline tööriist on olnud nende hääl, naine (*1944 ⇒) on meile peamiselt tuntud rääkivast ajakirjandusest, mees (*1946 ⇐) on olnud mitmekülgne näitleja. Mõlema ees- ja perekonnanimes on võrdne arv tähti, seejuures eesnimi erineb neil vaid ühe vokaali ja perenimi ühe pika vokaali võrra. **Kes?** 1 õige = 1 punkt

22. Viienda põlvkonna hävitus- ja ründelennukite olulisim omadus on lennata vaikselt ja märkamatuks. See tähendab, et lennuki ehitamisel on kasutatud selliseid materjale ja kujundatud lennukit nii, et maksimaalselt vähendada maapinnal asuvate radarite kiiratud raadiolainete tagasipeegeldumist. Radari ekraanil on lennuk võrreldav umbes golfipallisuuruse metallobjekti jäljega. Tuntumad seda tüüpi lennukid on ameeriklaste F-117 ja F-35, viimasest veel väiksema lennujälje jätab ainult F-22 Raptor. Vene õhujõududes kannab uusim selline lennumasin nime Su-57. **Kuidas selliseid lennukeid militaarses kõnepruugis nimetatakse?**
23. Hispaanias ja mitmetes Hispaaniast mõjutatud riikides on levinud komme, kus aasta viimase päeva südaööl süüakse iga kellalöögi ajal midagi, et saada uueks aastaks head õnne ja jõukust. Portugalis ja mõnes Ladina-Ameerika riigis võidakse selle asemel suhu pista ka küsitava kuivatatud versiooni. **Mis on see midagi, mida tasub hea õnne kindlustamiseks uue aasta saabudes süüa 12 tükki?**
24. Seda sõbra-aunimetust on Eestis välja antud alates 2017. aastast ning selle on pälvinud Mart Noorma (2017), Ulvar Käärt (2018), Tartu Hansa Rotary Klubi (2019), Edina Csüllög (2020), Tartu Kunstimuuseum (2021), Toomas Kukk (2022), Riina Reinsalu (2023) ja Raul Rebane (2024). Tunnustust jagatakse veebruaris (sõbrapäeval!) neile, kes on oma tegevusega küsitavat pildil hoida aidanud ja selle arengut tagant tõuganud. **Milline aunimetus?**
25. **HELIKÜSIMUS.** Ansambel L'Dorado esitatud laulus palub Andres Raag Angelinal selle kolikambrist välja otsida ja sellel üht mõnusat viisi mängida. Küsitav on väike kuusnurkse põhiplaani pill, mis teeb kõrget häält. Sel on mõlemal pool nupud, millest igaüks toob kuuldavale ühe noodi. Pillid võivad olla bisonoorsed (kaheheliline) või unisonoorsed (üheheliline). Inglismaal leiutati pill aastal 1829, Saksamaal ilmus analoogiline mänguriist viis aastat hiljem. Selle erinevaid variante kasutatakse nii klassikalises muusikas kui ka iiri, inglise ja lõuna-aafrika rahvamuusikas. **Mis pill?** ⇒

26. Inglise matemaatik ja filosoof Alfred North Whitehead väitis, et reaalsus koosneb õigu-pooldest mitte objektidest, vaid Ehkki analoogset mõtet on arendanud varasemadki filosoofid, peetakse just teda tänapäevase ...filosoofia rajajaks. Mõttesuund on ajanud siirdeid paljudesse valdkondadesse, alates sedavõrd vaimlistest nagu ...teoloogia ja lõpetades praktiliste rakendustega nagu ...ontoloogia arvutiteaduses. Hariduses paneb ...filosoofia rõhku väärtusõpetusele ning ökoloogias inimese ja looduse vastastikusele sõltuvusele, mida peetakse põhjuseks, miks see on äratanud erilist huvi Hiina ülikoolides, kus Whiteheadi uurib vähemalt 23 keskust. **Mis on Whiteheadi järgi reaalsuse koostisosad?**
27. **Millise kodumaise linna ortofoto?** ↓ Esimesed ülestähendused pärinevad 1234. aastast, linnaõigused sai 1926. Kuni 1917. aastani kandis linn saksakeelset nime.

28. Eesti rahvuslind suitsupääsuke tegi lühikese karjääri veel ühe riigi rahvuslinnuna aastatel 1962-1964. Aga kuna eestlased olid ette jõudnud, valiti tolles riigis siiski uus rahvuslind, hõbehaigur. **Kellega oli meil au oma kallist linnukest jagada?**
29. Soome korvpallikoondise tänavuse edu taustal tasub seda küsida. 1915. aastal Nurmijärvil sündinud ja 1970 Helsingis surnud Martti Kaleva Salminen oli Leppävaara klubi Pyrintö kasvandik ning kuulus viis korda ka Soome koondisse. **Millega on Salminen igaveseks läinud nii Soome kui ka ühe teise riigi korvpalli ajalukku?**
30. Gronau, Aidu Raidula, Tiiu Tasane, Annus Aiduraidula, Rein Rihm, Siim Sarjus, Vennaksed Praakmanid, K. Päts, Europas, Pavel Pavlovitš Pulemjotov, Kepivere mõisa perisherra, Parun Haubold-Mordheim-Schimpfenburg, Siim Sõnajalg jne. **Millise Eesti kirjaniku ja ajakirjaniku pseudonüümid?**

31.

Tänavu Vabariigi Presidendi Kultuurirahastu noore kultuuri-tegelase preemia pälvinud viiuldaja Hans Christian Aavik mängib alates 2017. aastast Eesti Pillifondi ja perekond Sapožnini lahkel loal instrumendil, mis kunagi kuulus tuntud meelelahutuskunstnikule Vladimir Sapožninile. Umbes aastast 1610 pärit pilli valmistas Itaalia viiulimeister (1580-1632), kes elas ja tegutses Brescias. Tema loodud instrumente peetakse maailma parimateks nende rikkaliku sügava kõla ja toonijõu poolest. **Kes?**

32. Aasias peetakse selle kogumiseks ligikaudu 12 000 karu vangistuses. Traditsioonilises hiina meditsiinis on karudelt saadavast «toorainest» valmistatud preparaadid olnud kasutusel sajandeid, neid kasutatakse maksahaiguste, krampide ja valu leevendamiseks, sapikivide lahustamiseks ning palaviku, põletike ja tursete vähendamiseks. Sellelaadsete toodete turumahtu hinnatakse ligikaudu 2 miljardile USA dollarile. **Mida karudelt kogutakse?**

33. Eesti kunagise menubändi Apelsin üks meeldejäävamaid palasid oli norralase Georg Kajanuse loodud, inglise pop-pundi Sailori poolt kuulsaks mängitud ja meie muusikute kaverdatud «Shakespeare». Küsime nii: laulu sõnades nimetatakse vähemalt ühe korra 21 päriselt elanud ajaloolist isikut (à la Shakespeare, Tšaikovski jne), aga ka kaht fiktiivset tegelast, kelle eluaastaid pole võimalik kusagilt leida. **Nimetage need kaks tegelast** (NB! Koolivend Ain arvesse ei lähe...). 1 õige = 1 punkt

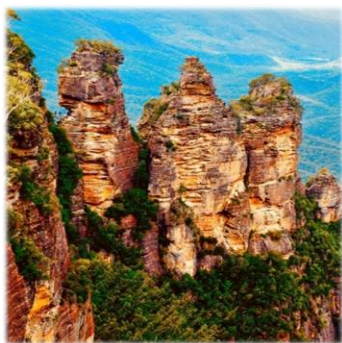
34. Maailmas on vaid üks linn, kus nii meeste korvpallis kui ka jalgpallis on selgitatud nii maailmameister kui ka olümpiavõitja. Mõlemal alal on seal kuld välja mängitud kolm korda. Pooled finaalid peeti XX sajandil, ülejäänud kolm juba sel sajandil. Kahe ala peale kokku on kaks korda võitnud USA ja Brasiilia, ühe korra Uruguay ja Saksamaa. **Nimetage linn.**

35.

See ettevõtte loodi 1913. aastal ning mõni aasta hiljem hakati tootma patenteeritud, väga vastupidavaid terasest termoseid. Laiema tuntuse saavutas bränd 2016. aastal turule toodud toote, termoskruusiga. The Quencher (⇄) kujunes sotsiaalmeedia kasutajate ja suunamudijate järgijate, eriti noorte naiste seas omamoodi staatuse sümboliks ja trendikaks aksessuaariks. **Milline USA ettevõtte on populaarse termoskruusi tootja?** Kellele firma nimi kohe ei meenu, võib mõelda ühe tuntud sporditrofee peale.

36.

Sinimägedest ja seal toimunud teab küllap iga eestlane. Aga sama nime – Blue Mountains – kannab ka üks Eestist üpris kaugel paiknev mäginne piirkond ja mäeahelik. Seda piirkonda peetakse osaks riigi suuruselt teise linna läänepoolsest äärelinnast, Kolme Õe nime kandev kaljumoodustus ($\Leftrightarrow$) on aga riigi üks pildistatuid maamärke. **Millise Eestile ühe olümpiavõitja ja kaks medalisti andnud linna külje all Blue Mountains asub?**

Õige riik = 1 punkt.

37. Eesti matemaatik ja tehnikateadlane Nikolai Alumäe oli tuntud koorikute teooria arendajana ehitusmehaanikas, kus ta rajas terve koolkonna. Samas algatas Alumäe ka millegi ehitamise, mis oli Eestis esimene. Mudelinime M-3 kandev objekt projekteeriti Moskvast ning ehitati Tallinna ettevõtte Punane RET abiga 1958–1960. Tänapäeval on neid Eestis praktiliselt loendamatu hulgal, aga toona ehitatu saatuse kohta küsimuse koostaja internetist vastust ei leidnudki (mis on teatud mõttes irooniline). **Mis oli Alumäe algatus?**
38. Tänavu augusti teisel päeval siitilmast lahkunud Tõnis Erilaid abiellus kolm korda ja lahutas kaks korda. Tema kolmas abikaasa oli teadupärast raadioajakirjanik Helgi Erilaid, kellega ta abiellus 1973. aastal. Abiellumise tunnistajaid oli vaid kaks, mõlemad kõigile eestlastele tuntud. «Helgi oli ka kuulus, me olime kahekesi kuulsad inimesed, ma mõtlesin, et olgu siis ka kuulsad inimesed mu abielu tunnistajateks,» on Erilaid meenutanud. **Kes olid need kaks tuntud muusikainimest (1946–2022 ja 1950–2014), kes Helgi ja Tõnise paarimineku juures viibisid?** 1 õige = 1 punktr
39. See haruldaste muldmetallide hulka kuuluv keemiline element (järjekorranumber 71) on lantanoidide reas viimane, looduses leidub seda vaid ühenditena. Elemendi avastasid 1907 iseseisvalt kolm teadlast erinevatest riikidest, neist kaks pidasid pikka ja tulist vaidlust esmaavastaja tiitli pärast. 1909 tunnistas rahvusvaheline komisjon võitjaks mehe, kes avaldas oma uurimistulemused esimesena ja andis elemendile nime oma kodumaa pealinna antiikse nimetuse järgi (nime korrigeeriti veidi 1949). Konkurent nimetas sama elemendi cassiopeiumiks ja see oli pikalt kasutusel saksa keeleruumis. **Mis element?**
40. **HELIKÜSIMUS.** Seda nime kannab 1911. aastal tervikuna ilmunud Frances Hodgson Burnetti muinasjuturomaan (ek esimest korda 1931), mille peategelane on Indias sündinud haiglane ja üksildane kümneaastane tüdruk Mary Lennox, kes saabub orvuna Inglismaale. Teose põhjal on vändatud mitu mängufilmi, viimati 2020 Dixie Egerickxi, Colin Firthi ja Julie Waltersiga peaosades. Aga sama nime kannab ka iiri viiuldajast Fionnuala Sherryst ning norra heliloojast, arranžeerijast ja pianistist Rolf Løvlandist koosnev instrumentaalmuusika duo. Band sai kuulsaks juba 1995. aastal, mil palaga «Nocturne» võideti Norra värvides Eurovisiooni lauluvõistlus. Tegutsetakse siiani. **Milline ühine nimi?**

